

Ökad måluppfyllelse för alla elever i inkluderande utbildning

Slutlig sammanfattande rapport

EUROPEAN AGENCY
for Special Needs and Inclusive Education

ÖKAD MÅLUPPFYLLELSE FÖR ALLA ELEVER I INKLUDERANDE UTBILDNING

Slutlig sammanfattande rapport

RAISING THE ACHIEVEMENT
OF ALL LEARNERS IN INCLUSIVE EDUCATION

European Agency for Special Needs and Inclusive Education (European Agency) är en oberoende och självstyrande organisation. European Agency samfinansieras av utbildningsministerierna i medlemsländerna och EU-kommissionen med stöd från Europaparlamentet.

Medfinansierat av
EU-programmet
Erasmus+

EU-kommissionens stöd till framtagandet av denna publikation innebär inte att kommissionen ställer sig bakom innehållet i den. Innehållet ger endast uttryck för författarnas åsikter, och kommissionen kan inte hållas ansvarig för hur innehållet kan komma att användas.

Åsikterna som uttrycks av enskilda personer i detta dokument återspeglar inte nödvändigtvis European Agencys, dess medlemsländers eller kommissionens officiella åsikter.

Redaktörer: Verity J. Donnelly och Anthoula Kefallinou, European Agency

Utdrag från dokumentet får göras förutsatt att tydlig källhänvisning uppges. Hänvisning till denna rapport bör se ut som följer: European Agency for Special Needs and Inclusive Education, 2017. *Ökad måloppfyllelse för alla elever i inkluderande utbildning: Slutlig sammanfattande rapport.* (V.J. Donnelly och A. Kefallinou, red.). Odense, Danmark

För bättre tillgänglighet finns denna rapport på 25 språk och i tillgänglighetsanpassat elektroniskt format på European Agencys webbplats: www.european-agency.org

Detta dokument är en översättning av den engelska originaltexten. Om det uppstår några tveksamheter om riktigheten i den översatta texten hänvisas till den engelska texten.

ISBN: 978-87-7110-743-2 (elektronisk version)

© European Agency for Special Needs and Inclusive Education 2017

Sekretariatet
Østre Stationsvej 33
DK-5000 Odense C Danmark
Tlf: +45 64 41 00 20
secretariat@european-agency.org

Kontoret i Bryssel
Rue Montoyer, 21
BE-1000 Brussels Belgium
Tlf: +32 2 213 62 80
brussels.office@european-agency.org

INNEHÅLL

INLEDNING	5
BAKGRUND	6
PROJEKTETS RESULTAT	7
REKOMMENDATIONER	9
Rekommendationer till skolläda-re och lärare	11
Rekommendationer till beslutsfattande tjänstemän och politiker inom utbildningssystemet	12
PROJEKTREDOVISNING	14
KÄLLFÖRTECKNING	14

INLEDNING

På många håll i Europa börjar man nu inse att misslyckad skolgång och ojämlikhet innebär höga kostnader för den enskilda individen, liksom för samhället i stort. Att öka alla elevers måluppfyllelse ses i dag inte endast som ett policyinitiativ utan som en moralisk plikt.

På begäran från sina medlemsländer har European Agency for Special Needs and Inclusive Education (European Agency) genomfört projektet Ökad måluppfyllelse för alla elever i inkluderande utbildning (RA-projektet) (2014–2017). I projektet undersöktes olika metoder som direkt eller indirekt påverkar ungas motivation och förmåga att inhämta kunskap. Metoderna skulle öka delaktigheten och engagemanget, medföra färre skolavhopp och i slutändan öka måluppfyllelsen för alla elever.

I RA-projektet deltog elever, lärare, skolledare, forskare och föräldrar/vårdnadshavare, liksom beslutsfattare på lokal och nationell nivå. Syftet med projektet var att undersöka vilka pedagogiska strategier och undervisningsmetoder som ger bäst resultat vad gäller kunskapsinhämtning och alla elevers måluppfyllelse. Man undersökte även på vilka sätt skolledningen kan säkerställa följande:

- utveckling, förverkligande och uppföljning av åsikter och idéer samt för processer för ökad måluppfyllelse
- elevers och föräldrars/vårdnadshavares delaktighet i studieplaneringen
- mätning av alla former av måluppfyllelse och framsteg samt analys av resultat som grund för vidareutveckling.

Ovanstående undersöktes med utgångspunkt i nationell och lokal policy. I projektet undersöktes hur policy på ett effektivt sätt kan stödja skolor i deras arbete med att förändra verksamheten så att alla intressenter kan arbeta tillsammans för att öka måluppfyllelsen för alla elever.

Följande länder deltog i projektet: Belgien (flamländsk- och fransktalande delarna), Cypern, Danmark, Estland, Finland, Frankrike, Grekland, Irland, Island, Italien, Kroatien, Lettland, Litauen, Luxemburg, Malta, Nederländerna, Norge, Polen, Portugal, Schweiz, Slovakien, Slovenien, Spanien, Storbritannien (England, Nordirland, Skottland och Wales), Sverige, Tjeckien, Tyskland, Ungern och Österrike.

Det praktiska arbetet i projektet utfördes i tre olika skolsamarbetsområden:

- Istituto Tecnico Agrario Sereni (gymnasieskola) och Istituto Comprensivo Antonio Rosmini (låg-, mellan- och högstadieskola), i Rom i Italien
- Grupp av skolor i Łajski (låg-, mellan- och högstadieskolor), i kommunen Wieliszew i Polen

- Calderglen Learning Community (Calderglen High School och Sanderson High School (specialskola och vanlig skola på högstadie- och gymnasienivå), East Kilbride i Storbritannien (Skottland)).

Alla medlemsländer i European Agency utsåg två deltagare (en forskare och en skolledare) som skulle delta i projektet. Alla deltagare kopplades till ett av skolsamarbetsområdena och besökte sitt område två gånger under projektets gång. Skolsamarbetsområdena valde ut arbete som skulle prioriteras och fick stöd via ett webbaserat projektforum. En litteraturgenomgång gav relevant forskningsunderlag för projektarbetet (se: www.european-agency.org/publications/reviews/raising-the-achievement-of-all-learners-in-inclusive-education-literature).

Skolsamarbetsområdena genomförde en självutvärdering i början av den praktiska arbetsfasen i projektet och sedan en till i slutet. Mer information om självutvärderingen finns här: www.european-agency.org/resources/publications/raising-achievement-all-learners-self-review.

Ytterligare underlag för projektet samlades in i form av utförliga rapporter och exempel på policy och praktik för ökad måluppfyllelse i skolan från många av de deltagande länderna. Rapporterna från de olika länderna och projektets begreppsram finns här: www.european-agency.org/agency-projects/raising-achievement.

En fullständig beskrivning av metoden som användes i projektet finns i bilagan till projektöversiktsrapporten *Raising the Achievement of All Learners in Inclusive Education: Lessons from European Policy and Practice [Ökad måluppfyllelse för alla elever i inkluderande utbildning: erfarenheter från europeisk policy och praktik]* (se www.european-agency.org/resources/publications/raising-achievement-all-learners-project-overview).

BAKGRUND

RA-projektet utgår från FN:s (Förenta nationernas) konvention om barnets rättigheter (1989) och FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (2006). Dessa utgör en ram för en rättighetsbaserad strategi för alla elever. FN:s kommitté för rättigheter för personer med funktionsnedsättning ger mer vägledning i sin *allmänna kommentar 4* (2016) om rätten till inkluderande utbildning (se www.ohchr.org/EN/HRBodies/CRPD/Pages/GC.aspx). Enligt dessa konventioner och FN:s globala mål nummer 4: att säkerställa inkluderande och jämlik utbildning av god kvalitet och främja livslångt lärande för alla (FN, 2015), har elever med funktionsnedsättningar vissa rättigheter. Elever med funktionsnedsättning får inte marginaliseras eller exkluderas från den ordinarie utbildningen (European Agency, 2015).

I RA-projektet låg fokus inte främst på själva inkluderingen utan på huruvida alla elever kunde uppnå bra resultat. Inkludering blir en underliggande princip som gör att skolorna blir bättre på att hantera enskilda elevers olikheter. På detta sätt blir skolorna bättre rustade att kunna erbjuda rättvis, kvalitetssäkrad och bra utbildning för alla.

Projektet låg även i linje med principer och prioriteringar som fastslagits på europeisk nivå. I rådets slutsatser om mångfaldspräglad inkludering i syfte att uppnå högkvalitativ utbildning för alla hävdas att "jämlighet och rättvisa inte är identiska och att utbildningssystem måste avlägsna sig från universallösningens mentaliteten" (Europeiska unionens råd, 2017, s. 4). Europeiska kommissionen (2017) hävdar att det är ytterst viktigt att utveckla lärares och skolledares förmåga och roll så att skolan får en tydlig strategisk vision och ett ledarskap som förbättrar alla elevers utbildningsupplevelse och resultat och att detta bör åstadkommas genom en policy som är både inkluderande och flexibel.

I RA-projektet undersöktes faktorer som påverkar skolgången för elever med olika bakgrund som möter olika typer av problem inom skolan. Man sammanställde information från olika utbildningssystem med exempel på evidensbaserade metoder som innebär att både policy och praktik utvecklas på ett sätt som gör det möjligt för eleverna att nå framgång.

PROJEKTETS RESULTAT

Inom ramen för RA-projektet upprättades en Europaomfattande lärgrupp som skulle tjäna som samlingspunkt för olika perspektiv. Deltagarna uppmuntrades att inte endast bidra med information utan att även kritiskt granska policy och tänka kreativt runt varför deras egen praktik ser ut som den gör. Av undersökningen i skolsamarbetsområdena som ingick i projektet framgick att man måste göra det bästa möjliga av de resurser man har genom att ta det intellektuella och sociala kapitalet och använda det till organisatorisk utveckling, förändring och tillväxt.

Som nämnts tidigare ger projektet ytterligare belegg för att det är bäst att gå över från kompensatoriska arbetssätt till mer proaktiva interventioner och förebyggande insatser som ökar skolornas förmåga att tillhandahålla stöd av bra kvalitet till alla elever. Projektet ger stöd för en syn på inkluderande undervisning som en sorts megastrategi för ökad måluppfyllelse för alla elever (Mitchell, 2014, s. 27), i och med att inkluderande undervisning innebär utmaningar som leder till bättre praktik i klassrummet, bättre skolledarskap och bättre organisation.

Arbetet i skolsamarbetsområdena i projektet har visat att följande ger goda resultat:

- åtgärder för alla elever ska må bra och trivas och förstå att färdigheter och egenskaper är något som kan förvärfvas genom hårt arbete med rätt fokus och tålamod

- flexibla möjligheter till lärande som ger kontinuitet och framåtskridande genom alla faser i utbildningen och som säkerställer att utbildningen är relevant för att eleverna ska klara av livet och på arbetsmarknaden
- delat ledarskap och mer samarbete mellan personalen i skolan
- samarbete med föräldrar, vårdnadshavare och familjer för att höja elevernas ambition och delaktighet
- samarbete med det övriga samhället och arbetsgivare för att öka relevansen i läroplanen och möjligheterna till sysselsättning.

Av projektet har även framgått att vi behöver titta på skolutveckling genom ett "inkluderande objektiv". Fokus bör ligga på rättvisa i alla strukturer och processer i skolan (till exempel elevindelning, personalplanering, tillgänglighetsanpassning av undervisningen och andra aktiviteter, kunskapsbevis och kvalifikationer och resursfördelning). Elevernas färdigheter och måluppfyllelse bör också analyseras för att säkerställa att alla har rättvisa möjligheter att uppnå resultat som har betydelse för framgång i framtiden.

I RA-projektet behandlades även frågan om ansvar och behovet av att lösa konflikten mellan marknadsbaserade reformer å ena sidan och rättvisa å andra sidan, med bredare mått på måluppfyllelse än endast formella prov. Det kan till exempel röra sig om mått på personlig, social och bredare måluppfyllelse och inte bara på akademisk färdighet. När elever tillfrågades på den slutliga konferensen i RA-projektet framgick att de har väldigt olika syn på vad som räknas som framgång. Detta ger ytterligare belägg för att vi bör gå över från smala, standardiserade åtgärder för färdighetsförvärvande till mer individuellt anpassade och tillförlitliga sätt att värdera resultat.

Undersökningen i RA-projektet visar att kontinuerligt stöd till lärare och skolledare kan öka skolornas möjligheter att öka alla elevers måluppfyllelse. Genom det praktiska arbetet i projektet hittade man även sätt att utveckla lärarnas yrkeskunskap och expertis så att de kan tillgodose eleverna mångskiftande behov. På det sättet kan lärarna hitta mer nyskapande sätt att organisera undervisningen för alla. Sådana kunskaper kan förvärfvas genom nätverksarbete både inom och utanför skolsamarbetsområdet (till exempel med lokala universitet, andra skolor/högskolor och lokala specialister) och öka förmågan till evidensbaserad praktik inom skolan.

Endast några länder som ingick i RA-projektet uppgav att de systematiskt använder sig av enkäter bland intressenter i kvalitetssäkringssyften, trots att sådana kan vara till väsentlig hjälp i skolförbättringsprocesser. Under projektet uppmanades skolledare och lärare att arbeta med andra i en cyklisk självutvärderingsprocess (mer information finns här: www.european-agency.org/resources/publications/raising-achievement-all-learners-self-review). Projektet har gett ytterligare belägg för att uppföljning av kvaliteten i utbildningen är det som är viktigast för skolförbättringar. Sådan uppföljning leder till en

djupare förståelse för strukturer och processer och hur de påverkar resultaten för alla elever.

Resultaten från projektet har även satt ljus på åtgärder som går utöver att tillhandahålla likvärdiga möjligheter för att säkerställa inkludering och en utveckling mot rättvisa. Det som alla dessa åtgärder har gemensamt är att alla intressenter, lärare, elever och ledare, tillämpar ett utvecklande tankesätt där hårt arbete och envishet ses som bidragande faktorer till framgång.

REKOMMENDATIONER

Arbetet i RA-projektet har visat att ett antal specifika åtgärder måste vidtas för att både bra resultat och rättvisa i kvalitetssäkrade utbildningssystem ska uppnås. Här följer några exempel:

- att förse skolor och utbildningssystem med resurser så att de på ett så tidigt stadium som möjligt kan sätta in insatser för underpresterande elever och elever som riskerar att hoppa av skolan
- att erbjuda innovativa lösningar och individuellt anpassade studievägar för elever med varierande behov

- att stödja ett starkt strategiskt ledarskap som lägger stor vikt vid rättvisa och förbättrade resultat för alla elever.

Ovanstående åtgärder pekar på ett behov av en övergripande överblick över hela systemet så att man kan uppnå överensstämmelse mellan olika systemnivåer och policyområden. Det är viktigt att komma ihåg att det behövs en stödjande policyram på regional/nationell nivå för att rekommendationerna på skolnivå ska kunna följas i praktiken.

Arbetet i RA-projektet har förstärkt teorin om att inkludering, och även ökad måluppfyllelse, i skolan beror på sådant som pedagogik, stöd för lärande, ledarskap, elevernas trivsel och delaktighet, läroplan, samarbete, skolorganisation och stödsystem. Dessa faktorer undersöktes i projektet, och exempel kunde ses på hur man kan föra policy och praktik framåt på både nationell och lokal skolnivå. I projektet tittade man även på hur policy och praktik kan utveckla alla intressenters kollektiva förmåga och kapacitet och framför allt elevernas egna möjligheter att vara pådrivande i skolförbättringar.

Projektrekommendationerna nedan är uppdelade i två delar riktade till olika grupper:

- skolledare och lärare
- beslutsfattande tjänstemän och politiker inom utbildningssystemet (på lokal/regional eller nationell nivå).

Resultaten från RA-projektet förstärker resultaten och rekommendationerna från European Agencys tidigare arbete, vilket även framhålls nedan.

Rekommendationer till skolledare och lärare

Skolledare spelar en viktig roll i alla utbildningsreformer. De måste prioritera rättvisa och bra resultat för alla när de fattar beslut om sådant som elevindelning, personalfördelning, tillgänglighetsanpassning av undervisningsmaterial och möjligheterna att förvärva kunskapsbevis samt resursfördelning. Därmed måste de även se till att alla lärare och andra intressenter får möjlighet till professionellt lärande.

Skolledare och lärare bör:

- **Sätta samman en stark ledningsgrupp och fördela arbetsuppgifter mellan intressenter för att säkerställa hållbarhet och stabilt engagemang.** Två av de viktigaste uppgifterna är att på ett effektivt sätt använda data/information från den egna verksamheten för att säkerställa att förbättringar (i undervisningen och inlärningen, läroplanen, bedömningsmetoder och skolorganisation) leder till rättvisa möjligheter för alla elever samt att alla intressenter deltar i utvärdering och utveckling av skolan.
- **Skapa en skoletik med respektfullt samarbete mellan alla intressenter.** Det språk som används för att tala om eleverna bör inte innehålla någon kategorisering eller stämpling. All personal bör ta ansvar för alla elevers framgång och trivsel i en flexibel organisationsform. Dialogen bör handla om att avsiktligt planera för alla elevers framgång (EENET, 2017) så att alla får individuellt anpassade möjligheter att utvecklas. Man bör även lyssna på elevernas röst och på detta sätt öka delaktigheten och engagemanget.
- **Säkerställa att undervisnings- och inlärningsmetoderna är evidensbaserade.** Skolor bör aktivt ta del av forskning och utifrån den hämta stöd för innovativa arbetssätt som gör det möjligt för alla elever att utvecklas. System/kompanjonskap bör upprättas så att man säkerställer att skolorna får åtkomst till forskningsresultaten. Dessa system/kompanjonskap bör även omfatta forskning ute på skolorna med tillräckligt mycket tid avsatt för denna form av professionellt lärande och fortbildning.

Arbetet med RA-projektet har gett ytterligare belägg för rekommendationerna från European Agencys tidigare projekt där skolledare och lärare uppmanas att

- **Lägga upp läroplansundervisningen flexibelt så att den är relevant för alla elever.** Detta gäller inte endast själva ämneskunskaperna utan även andra färdigheter som eleverna behöver i livet och på arbetsmarknaden liksom för personlig utveckling (till exempel samarbetsförmåga, social kompetens, konst, idrott med mera). Skolorna bör

skapa möjligheter för eleverna att göra egna val eftersom det ökar engagemanget, och de bör även ta hänsyn till nya möjligheter till vidareutbildning, praktisk utbildning och sysselsättning så att de kan ge alla ungdomar en bra start på vägen mot positiva och hållbara mål.

- **Utveckla lärarnas och andra intressenters ”bedömningskompetens” så att de kan**
 - använda informationen från bedömningarna med eleverna till stöd för vidare kunskapsinhämtning
 - diskutera med kolleger om hur de uppfattar kunskapskrav och bedömningar av elevernas utveckling så att de kan upprätthålla höga förväntningar på alla.
- **Bygga upp strukturer/processer för samarbete med familjer och specialistprofessioner** (från till exempel hälso- och sjukvården och socialvården) så att stöd kan ges till alla elever, särskilt de med funktionsnedsättning och de som har mer komplicerade stödbehov. Specialistkunskaperna bör spridas så att man kan bygga upp förmågan och kapaciteten hos alla intressenter i skolsamarbetsområdet och undvika stigmatisering och segregering av eleverna.

Rekommendationer till beslutsfattande tjänstemän och politiker inom utbildningssystemet

Enligt färsk forskning och slutsatserna från projektet bör beslutsfattande tjänstemän och politiker inom utbildningssystemet underlätta för samarbete inom och mellan skolor. De måste även se till att skolledarna kan arbeta strategiskt för att bygga upp all personals förmåga och kompetens. Tillsättningen och fördelningen av personal i skolorna/samarbetsområdena måste vara varaktig så att det finns möjligheter att bygga upp stabila och verkningfulla relationer och säkerställa rättvisa resultat och ökad måluppfyllelse för alla elever.

Beslutsfattande tjänstemän och politiker inom utbildningssystemet bör

- **Hitta sätt att samla in och sprida information om vad det är som fungerar** så att man säkerställer att det är forskningsresultat som ligger till grund för utformning, implementering och utvärdering av policy. Skolor/skolsamarbetsområden bör samarbeta om sådant som evidensbaserad praktik, ledarskapsutveckling och fortlöpande lärarfortbildning.

Enligt vad som framkommit i arbetet i RA-projektet, liksom i andra av European Agency's projekt, bör beslutsfattande tjänstemän och politiker inom utbildningssystemet

- **Upprätta en dialog på det nationella planet för att komma fram till en gemensam uppfattning om vad inkluderande undervisning är.** Inkluderande undervisning bör ses

som en princip som underlättar för alla barn att klara av skolan och uppfylla målen i ett system där alla får möjlighet till lärande, i stället för att man koncentrerar sig på placeringsfrågor och kompensation.

- **Öka samarbetet mellan nationella ministerier/departement vars arbete har betydelse för utbildning och stöd till elever och deras familjer.** Samarbetet bör utmyнна i policy för samverkan mellan olika myndigheter på lokal nivå så att man får till stånd ett effektivt lokalt lagarbete kring de elever och familjer som har stora behov. Policy på nationell nivå bör även underlätta för skolornas strävan efter att i större utsträckning samarbeta med föräldrar/familjer, eftersom detta är en viktig faktor för att det ska gå bra för eleverna.

- **Se till att det råder klarhet om vilka funktioner formativ och summativ bedömning har och arbeta mot ett enhetligt bedömningsystem som är ändamålsenligt och omfattar alla elever.** Bedömnings- och betygssystemen bör utvecklas så att hänsyn tas såväl till lärande och framgång i ett bredare perspektiv som till rena ämneskunskaper och så att olika "vägar" värderas lika. I dessa system bör man även se till att det finns lämpliga möjligheter för elever med mer komplicerade hinder för lärande (till exempel kognitiva funktionsnedsättningar).

- **Se till att det finns en policy för att inkluderande undervisning, rättvisa och mångfald ska ingå i grundutbildning och fortbildning för lärare.** I grundutbildning och fortbildning för lärare bör man arbeta med att utveckla lärarnas attityder, värderingar och kompetens och ge dem kunskaper om hur de kan använda forskningsresultat och på ett verkningfullt sätt reflektera och utvärdera sitt eget arbete i syfte att förbättra det med fokus på positiva resultat för alla elever.

- **Utföra en granskning av systemen för ansvar och kvalitetssäkring och se till att dessa är enhetliga och främjar inkluderande utveckling.** Dessa strukturer och processer bör ge information om tillgänglighet och rättvisa när det gäller undervisning, processer och resultat, på ett sätt som inte snedvrider praktiken eller marginaliserar utsatta elever. De bör även göra det möjligt för skolorna att fokusera på alla elevers framsteg och måluppfyllelse och inte bara på det som är enkelt att mäta.

Till sist måste beslutsfattarna även inse att investeringar här och nu kan leda till minskade kostnader längre fram. De måste även se till att tidsplanen för alla eventuella reformer är realistisk. Detta har betydelse för beslutsfattande inom mandatperioder, vilka ofta är för korta för att man ska kunna se effekterna av de förändringar som genomförs.

I förändringsarbetet måste man se sociala klyftor och ojämlikheten i tillgången till bra utbildning i ett holistiskt perspektiv och genomföra reformer i större skala. Småskaliga insatser kan inte kompensera för ojämlikheter i ett system som i självt är orättvist.

PROJEKTREDOVISNING

Mer information finns på projektets webbplatsidor: www.european-agency.org/agency-projects/raising-achievement. Här finns projektets begreppsram och rapporter om hur man i enskilda länder arbetar för ökad måluppfyllelse. Projektet redovisas även i följande:

- En översiktsrapport över projektet: *Raising the Achievement of All Learners in Inclusive Education: Lessons from European Policy and Practice [Ökad måluppfyllelse för alla elever i inkluderande utbildning: erfarenheter från europeisk policy och praktik]*. Se följande: www.european-agency.org/resources/publications/raising-achievement-all-learners-project-overview
- *Raising the Achievement of All Learners: A Resource to Support Self-Review [Ökad måluppfyllelse för alla elever: en resurs som stöd för självutvärdering]*. Se följande: www.european-agency.org/resources/publications/raising-achievement-all-learners-self-review
- *Raising the Achievement of All Learners in Inclusive Education – Literature Review [Ökad måluppfyllelse för alla elever i inkluderande utbildning – litteraturgenomgång]*. Se följande: www.european-agency.org/publications/reviews/raising-the-achievement-of-all-learners-in-inclusive-education-literature
- Guidance for teachers and school leaders [Vägledning för lärare och skolledare]. Se följande: www.european-agency.org/agency-projects/raising-achievement.

KÄLLFÖRTECKNING

Enabling Education Network (EENET), 2017. *Quote of the Week [Veckans citat]*. Den 10 juli 2017. twitter.com/GlobalEENET/status/884318037763141632 (hämtad senast oktober 2017)

European Agency for Special Needs and Inclusive Education, 2015. *European Agency's ståndpunkt angående system för inkluderande undervisning*. Odense, Danmark. www.european-agency.org/publications/brochures-and-flyers/agency-position-on-inclusive-education-systems-flyer (senast hämtad augusti 2017)

Europeiska kommissionen, 2017. *Teachers and school leaders in schools as learning organisations. Guiding Principles for policy development in school education [Lärare och skolledare i skolor som lärande organisationer. Vägledande principer för policyutveckling i skolutbildning]*. Rapport från Utbildning 2020-arbetsgruppen om skolor 2016–2018. ec.europa.eu/education/sites/education/files/teachers-school-leaders-wg-0917_en.pdf (senast hämtad oktober 2017)

Europeiska unionens råd, 2017. *Slutsatser från rådet och företrädarna för medlemsstaternas regeringar, församlade i rådet, om mångfaldspräglad inkludering i syfte att uppnå högkvalitativ utbildning för alla. (2017/C 62/02)*. eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2017.062.01.0003.01.SWE (senast hämtad oktober 2017)

Förenta nationerna, 1989. *FN:s konvention om barnets rättigheter*. New York: Förenta nationerna

Förenta nationerna, 2006. *Förenta nationernas konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning*. New York: Förenta nationerna. www.un.org/development/desa/disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities-2.html (senast hämtad september 2017)

Förenta nationerna, 2015. *Globala mål för hållbar utveckling. Mål 4: God utbildning för alla*. fn.se/vi-gor/utveckling-och-fattigdomsbekampning/agenda-2030/mal-4 (senast hämtad september 2017)

Mitchell, D., 2014. *What Really Works in Special and Inclusive Education: Using Evidence-Based Teaching Strategies [Inkludering i skolan: undervisningsstrategier som verkligen fungerar]*. London: Routledge

Sekretariatet:

Østre Stationsvej 33
DK-5000
Odense C
Denmark
Tlf: +45 64 41 00 20
secretariat@european-agency.org

Kontoret i Bryssel:

Rue Montoyer 21
BE-1000
Brussels
Belgium
Tlf: +32 2 213 62 80
brussels.office@european-agency.org

www.european-agency.org